

Farväl till progressiv beskattning? Medborgarnas syn på inkomstskattens nivå och fördelning*

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige under nittioalet har ånyo inneburit att skatterna satts högt upp på den politiska dagordningen. Hög arbetslöshet och en alltmer globaliserad ekonomi har bidragit till en intensifierad kritik av skattesystemet. Synpunkter, främst negativa, på inkomstskatten och dess förmodade effekter på samhällsekonomin har intagit en framskjuten placering. Men hur ser medborgarna på inkomstskatten? Anser man överlag att inkomstskatterna bör sänkas? Har allmänhetens stöd för den progressiva inkomstskatten eroderat? I artikeln analyseras allmänhetens syn på inkomstskattens nivå och fördelning mellan olika inkomstskikt.

Skatternas nivå och fördelning är ett av de mest omdebatterade områdena i svensk politik. Trots att de politiska partierna skiljer sig markant åt ifråga om synen på skattepolitiken har blocköverskridande överenskommelser resulterat i genomgripande förändringar av skattesystemet. I efterdyningarna av den 'underbara nattens' skatteuppgörelse mellan socialdemokraterna, centerpartiet och folkpartiet i början av åttiotalet, planerade den socialdemokratiska regeringen en långt mer omfattande reformering av skattesystemet. Med stöd av folkpartiet genomfördes så småningom 'århundradets skattereform' i början av nittioalet.

JONAS EDLUND är forskningsassistent vid sociologiska institutionen, Umeå universitet. Hans forskning är inriktad mot värderingar och attityder kring skatter och välfärdspolitik i olika västländer.

Ett av de mer utmärkande dragen i dessa reformer är de sänkta marginalskattesatserna, där en marginalskattetrappa med relativt många steg, varierande från 35 procent till drygt 80 procent, gradvis ersattes av en tvåstegsstruktur med 30 procent och 50 procent. Dessa förändringar av marginalskatterna har varit föremål för intensiv debatt, inte minst inom arbetarrörelsen och kanske då främst mellan LO och den socialdemokratiska regeringen.

Efter förlustvalet 1991 återkom socialdemokraterna i regeringsställning 1994. De statsfinansiella problemen, där arbetslösheten var en starkt bidragande faktor, angreps med nedskärningar inom välfärdsprogrammen parat med åtgärder i syfte att öka skatteintäkterna. Förändringar av fastighetsskatten och inkomstskat-

* Jag är tacksam för de kommentarer redaktörerna för *Ekonomisk Debatt* givit på ett tidigare manus.

ten (värnskaften) samt införandet av egenavgifter är några av de mer uppmärksammade åtgärder.

Nittiotalets krispolitik med höjda skatter och reducerade sociala utgifter har debatterats flitigt, inte minst under senare tid. Medan vissa närmast tycks förnimma en begynnande skatterevolt bland medborgarna, tenderar andra att fokusera på de försämringar inom välfärdsprogrammen som genomförts och deras konsekvenser.¹ Oavsett vilka ståndpunkter som framförs ifråga om välfärdspolitiken är det oomtvistligt att skatternas legitimitet bland medborgarna är av central betydelse.

Vilken legitimitet har då skatterna? Att besvara en sådan fråga låter sig inte göras med lätthet då skattesystemet är en av de mest komplexa institutionerna i det moderna samhället. Samtidigt råder det ingen större tvekan om att vissa aspekter av skattesystemet troligen spelar en mer avgörande roll för legitimiteten än andra. Här torde inkomstskatten inta en central position.

Dels står inkomstskatten för en ansevärd del av de totala skatteintäkterna, dels har den stått högt upp på dagordningen vid varje reformering av skattesystemet. Vidare har inkomstskatten varit föremål för livlig debatt och tidvis skarp kritik. Även om argumenten uppvisar en viss bredd tycks debatten följa två huvudlinjer.

Från ett perspektiv har kritiken främst riktats mot nivåerna på inkomstskatten och de störningar i den svenska ekonomin och arbetsmarknaden dessa antas vara upphov till. Den andra linjen är mer kopplad till fördelningseffekter och välfärdsstatens finansiering. Här har främst marginalskaftesänkningarna kritiserats för att äventyra välfärdsstatens finansiering och medverka till ökad inkomstspridning.

För den kommande analysen pekar ovanstående argument framförallt på två saker. För det första kan det vara fruktbart att studera både legitima skattenivåer och

preferenser gällande fördelningen av skatter mellan olika inkomstskikt. För det andra är det rimligt att anta att åsikter kring skatternas nivå och fördelning varierar mellan olika sociala kategorier.

I det följande skall legitimiteten belysas genom en analys av hur mycket skatt som medborgarna anser att det är skäligt att betala givet vissa inkomster. Här bör det klargöras att det är den direkta inkomstskatten som avses. Arbetsgivaravgifterna berörs inte. Vi kommer att studera huruvida olika grupper skiljer sig åt ifråga om skatternas storlek och fördelning mellan olika inkomstskikt. Genom en analys av sambanden mellan attityder till skatter och klass, utbildning, kön, ålder, sektor, arbetsmarknadsstatus, samt partipolitiska preferenser skall vi söka besvara följande frågor: Framträder tydliga skiljelinjer mellan olika grupper i synen på skatter? Går det att urskilja grupper som tydligt förespråkar skattesänkningar? Finns det grupper som är mer välvilligt inställda till progressiv beskattning än andra?

Data

Data härstammar från en riksrepresentativ undersökning som genomfördes under hösten (september-oktober) 1997 av SIFO på uppdrag av sociologiska institutionen vid Umeå universitet. Till 2 000 slumpmässigt utvalda personer mellan 18 och 76 år distribuerades en postenkät. 67 procent besvarade den. En bortfallsanalys avseende kön, ålder och region visar att boende i Stockholm har en något lägre svarsfrekvens än andra grupper. Svarsfördelningen mellan män och kvinnor samt mellan olika åldersgrupper är relativt jämn (Hjerm & Svallfors [1998]).

Det bör framhållas att resultaten inte

¹Se exempelvis anförda arbeten i Svallfors [1996, s 16]. Referenser till ett antal debattartiklar kring skatter återfinns i Appendix 1.

skall tolkas alltför bokstavligen i termer av exakta procentsatser. Det finns åtminstone fyra skäl för detta. För det första har det observerats att människors attityder till skatter och olika välfärdsprogram ofta innefattar ett 'something for nothing'-element (Sears & Citrin [1985], Hadenius [1986]). Något tillspetsat kan det uttryckas som att en positiv inställning till välfärdsprogram kombineras med en mer negativ inställning till skatter. Därför torde de faktiska skattenivåer som anses som legitima knappast vara lägre än de som observerats.

För det andra kan människor ha uppfattat frågan på olika sätt. Det är exempelvis oklart om människor tenderar att hålla isär egenavgifterna från inkomstskatten eller om båda faktorerna anses som skatter. Eftersom det inte finns något som tyder på att förståelsen av frågan skulle följa något systematiskt mönster bör inte detta inverka menligt på resultaten.

För det tredje kan bortfallet på de specifika skattefrågorna inverka på resultatet. En relativt stor andel (18 procent) valde att svara 'vet ej' och ingår således inte i urvalet. En internbortfallsanalys visar att inte nämnvärda skillnader i svarsfrekvens går att påvisa angående klasstillhörighet och sektor. Däremot finns det en viss övervikt av äldre människor, kvinnor, lågutbildade samt de som står utanför arbetsmarknaden bland dem som ej svarat.

För det fjärde kan frågornas konstruktion utöva en viss effekt på utfallet av svar. De tre frågorna löd: *Hur mycket anser Du att en person som tjänar 13 000 [26 000] [52 000] kr i månaden före skatt borde betala i skatt?..... kr i skatt.* En analys av svarsfördelningen visar att respondenter tenderar att välja jämna tal. Därmed koncentreras svaren till vissa kategorier. Detta är speciellt framträdande ifråga om storleken på skatten för en månadsinkomst motsvarande 13 000 kr. Här anger 12 procent av de svarande 2 000 kr, 37 procent svarar 3 000 kr, och 15 procent anger 4 000 kr. För de två övriga in-

komsterna är koncentrationen av svar kring specifika tal betydligt mindre framträdande.

Slutligen bör det nämnas något om reliabiliteten i svaren. Man skulle kunna tänka sig att svaren exempelvis påverkats av en tillfällig mediahändelse, politiskt utspel eller dylikt. Även om en sådan påverkan inte kan uteslutas, är den sannolikt av liten betydelse. En likartad undersökning genomförd under våren 1996 uppvisar slående lika svarsmönster med dem som redovisas senare i denna artikel (jfr Hjerm & Svallfors [1997], [1998]).

Ansvar för datainsamlingen är en annan faktor som skulle kunna snedvridera resultaten. I detta fall är det dock inget som tyder på att svarsfördelningen skulle vara beroende av vem som varit ansvarig för denna. Datainsamlingen genomfördes av SCB 1996 och av SIFO 1997.

Allt sammantaget pekar dock ovanstående invändningar och synpunkter på att vi bör koncentrera oss på bredare mönster och samband mellan synen på skatter och olika bakgrundsfaktorer snarare än att betrakta resultaten som en felfri avspeglning av verkliga förhållanden.

Attityder till skattenivå och fördelning

I *Tabell 1* visas några olika mått för att illustrera vilken skattenivå som anses vara rimlig givet tre olika inkomster. I den första kolumnen redovisas den legitima skatten för en person som har en månadsinkomst på 13 000 kr. Medelvärde ligger på 23,7 procent medan medianen är något lägre. Kvartil 1 visar 20 procent, vilket betyder att en fjärdedel av de svarande anser att skatten bör vara 20 procent eller lägre. Kvartil 3 indikerar att en fjärdedel av svarandegruppen menar att skatten bör vara 30 procent eller mer. Utifrån kvartilmåten kan vi se att hälften av svarandegruppen anser att den legitima skatten ligger mellan 20 procent och 30 procent. På motsvarande sätt läses de två andra kolumnerna.

Tabell 1 Legitim skattenivå för olika inkomstlägen. Medelvärde, median, kvartiler. 1997. Procent.

<i>Legitim procentandel i skatt om inkomsten är...</i>	<i>13 000 kr/månad</i>	<i>26 000 kr/månad</i>	<i>52 000 kr/månad</i>
Medelvärde	23,7	32,4	41,1
Median	23,1	30,8	40,4
Kvartil 1	20,0	26,9	32,7
Kvartil 3	30,0	38,5	50,0
Standardavvikelse	8,4	9,1	12,6
(n)	(1069)	(1064)	(1055)

Källa: Hjerm & Svallfors [1998].

Vidare kan det konstateras att en progressiv skatteskala förespråkas eftersom medelvärdet för skatten ökar med stigande inkomst. Medan den legitima skatten anges till 23,7 procent i den lägsta inkomstgruppen, stiger den till 32,4 procent för inkomster på 26 000 kr, för att därefter stiga ytterligare till 41,1 procent för dem med inkomster motsvarande 52 000 kr i månaden. Resultaten pekar därmed på ett påtagligt stöd för progressiva inkomstskatter.²

Vidare framgår det att åsiktsskillnader kring legitim skatt är mer uttalade ifråga om högre inkomster jämfört med låga inkomster. Detta indikeras både av standardavvikelsen och kvartilmått. Gapet mellan kvartilerna i den första kolumnen är 10 procentenheter; i den sista ökar gapet till drygt 17 procentenheter. De tilltagande skillnaderna tyder på att en relativt utbredd oenighet råder om hur mycket skatt en person med en månadsinkomst på 52 000 kr skall betala. För inkomster motsvarande 52 000 kr visar tabellen att en av fyra respondenter anser att skatten ej bör överstiga 32,7 procent. Samtidigt kan vi observera att en fjärdedel av de svarande anser att skatten inte borde understiga 50 procent. Vilka faktorer kan förklara dessa relativt stora skillnader i åsikter? Är det så att vissa socio-ekonomiska grupper är mer benägna att förespråka skattesänkningar för höginkomsttagare än andra?

Här kan man anknyta till de resone- mang som menar att välfärdsstaten kan betraktas som en central domän för sociala konflikter (Matheson [1993]). Genom sina inslag av riskreducering och omfördelning av marknadsrelaterade ojämlikheter, antas välfärdsstaten främst stödjas av grupper med mindre gångbara marknadsresurser. Här intar klass en central position eftersom de resurser man förfogar över, samt de risker man exponeras för, i stor utsträckning bestäms av ens position i produktionen och på arbetsmarknaden (Korpi [1983], Esping-Andersen [1985], Svallfors [1996]).

Klassindelningen i följande analys bygger på SEI-koden (socio-ekonomisk indelning) (SCB [1982]), en yrkesklassificering som uppvisar uppenbara likheter med det kanske mer välkända EGP-klassschemat (Erikson & Goldthorpe [1992]). De svarande har kategoriserats i sex grupper: ej facklärd arbetare, facklärd arbetare, lägre tjänstemän, tjänstemän på mellannivå, högre tjänstemän, samt egna företagare.

Utbildning, en faktor som är intimt förknippad med klass, har delats upp i tre

²En jämförelse av legitim skatteandel för 13 000 kr respektive 52 000 kr, visar att 86 procent av de svarande föredrar progressiv skatt. Proportionell skatt anges av 7 procent. Önskemål om regressiv skatt anges av 7 procent.

olika grupper: de med enbart grundskola, gymnasieutbildade samt de med högskole- eller universitetsutbildning. Ovanstående resonemang handlar framförallt om klassbaserade konflikter kring välfärds politikens utformning.³ Andra har betonat välfärdsstatens roll för uppkomsten av nya konfliktlinjer.

Konfliktlinjer strukturerade efter kön och anställningssektor antas vara speciellt framträdande i generella välfärdsstater som den svenska (Hoel & Knutsen [1989]). En könssegregerad arbetsmarknad där män företrädesvis arbetar inom den privata sektorn och en offentlig sektor dominerad av kvinnor, antas leda till att konflikter kring välfärdspolitiken förflyttas från klass mot sektors- och könsbaserade skiljelinjer (Esping-Andersen [1990]). Vidare har det argumenterats för att kvinnors beroende av välfärdsstaten, både ifråga om försörjning och tjänster, är mer omfattande jämfört med mäns och torde därför leda till att uppfattningar och intressen kring välfärdspolitik tar sig olika uttryck hos män respektive kvinnor (Siaroff [1994], Hernes [1987], Borchorst & Siim [1987]). Utifrån public choice-skolans teser (Buchanan [1975], Dunleavy [1991]), skulle vi kunna förvänta oss ett likartat scenario, även om det framförallt är konflikten mellan privat och offentligt anställda som brukar betonas.

Arbetsmarknadsstatus är en annan faktor som kan vara relevant i sammanhanget eftersom skillnader i resurser och beroendet av välfärdsstaten mellan dem som befinner sig utanför arbetsmarknaden och dem som arbetar kan vara betydande. Det bör påpekas att argument rörande konflikter strukturerade efter arbetsmarknadsposition främst har tagit sin utgångspunkt i välfärdsstater av annan typ än den svenska (Esping-Andersen [1990]).

Den svenska modellen, grundad på principen om inkomstbortfall och aktiv arbetsmarknadspolitik, antas försvåra uppkomsten av konflikter strukturerade

efter arbetsmarknadsstatus. Men med tanke på den ekonomiska krisen i Sverige under nittioalet och dess återverkningar på arbetslösheten och välfärdsprogram, förefaller det inte otroligt att sambanden mellan skattepreferenser och arbetsmarknadsstatus ökat i betydelse. Arbetsmarknadsstatus är klassificerad enligt följande. Till gruppen 'utanför' räknas pensionärer, förtidspensionärer, de arbetslösa, samt de som befinner sig i någon form av arbetsmarknadsåtgärd. Övriga grupper har klassificerats som 'innanför'.

Ett likartat resonemang kan föras utifrån ett livscykelperspektiv, där beroendet av välfärdsstaten är mer framträdande under vissa faser i livet. Här skulle vi kunna förvänta oss att stödet för skatter är mer utbrett bland yngre och äldre eftersom deras position på arbetsmarknaden är svagare jämfört med medelålders.

En annan intressant synpunkt framförs av Inglehart [1990], [1997], som utifrån ett generationsperspektiv menar att de förändrade livsbetingelser som olika generationer levt under manifesteras i mer eller mindre generationsbundna värderingsmönster, där inslag av postmateriella värderingar är mer utbrett bland yngre generationer. Äldre generationer präglas först och främst av materiella värderingar.

Huruvida detta har betydelse för attityder kring skatternas nivå och fördelning är inte helt klart eftersom det betonas att värderingsförändringar främst tar sig uttryck i skilda prioriteringsmönster. Om det är så att dessa prioriteringsmönster

³ En annan relevant 'resurs-variabel' torde vara inkomst. Dessvärre är det svårt att konstruera en tillförlitlig inkomstvariabel med de begränsade uppgifter som är tillgängliga. Inkomst kommer därför att utelämnas i analysen. Kontrollanalyser av samband mellan hushållsinkomst och attityder till skatternas nivå och fördelning visar att dessa genomgående är icke signifikanta. Det förefaller troligt att detta, åtminstone delvis, har sin grund i mättekniska problem.

Tabell 2 Legitim skattenivå för olika inkomslägen nedbrutet på ett antal undergrupper. 1997. Procent.

<i>Legitim procentandel i skatt om inkomsten är...</i>	<i>13 000 kr/månad</i>	<i>26 000 kr/månad</i>	<i>52 000 kr/månad</i>
Medelvärde	23,9	32,6	41,5
KLASS			
Ej facklärd arbetare	23,5	33,3	42,4
Facklärd arbetare	23,7	33,9	44,6
Lägre tjänstemän	23,9	32,1	42,6
Mellan tjänstemän	23,7	32,2	40,5
Högre tjänstemän	25,5	31,5	38,8
Egna företagare	23,6	31,7	38,8
UTBILDNING			
Grundskola	22,0	33,8	43,9
Gymnasium	24,3	32,6	41,5
Universitet/högskola	24,7	31,6	39,5
KÖN			
Män	24,3	33,2	41,9
Kvinnor	23,5	31,8	41,0
SEKTOR			
Offentlig	23,5	32,5	42,8
Privat	24,2	32,7	40,4
ARBETSMARKNADSSTATUS			
Innanför	24,0	32,7	41,3
Utanför	23,5	32,4	42,3
ÅLDER			
18–29	25,2	29,9	36,6
30–39	24,2	32,6	40,0
40–49	23,2	34,1	44,0
50–59	24,1	33,3	43,2
60+	22,8	33,0	43,6
POLITISKT PARTI			
Vänster (s, v)	25,3	34,9	45,5
Mitten (c, fp, kd, mp)	23,9	31,7	40,2
Höger (m)	23,5	30,3	36,9
Annat parti/ingen preferens	23,2	32,7	42,0
(n)	(952)	(947)	(940)

Källa: Hjern & Svallfors [1998].

hänger samman med skattepreferenser, bör vi kunna observera klara åsiktsskillnader mellan olika åldersgrupper, där yngre tenderar att vara mer kritiskt inställda till omfördelningspolitik jämfört med medelålders och äldre.

När det gäller de politiska partierna och skattepolitik framträder betydande

skillnader i den offentliga debatten. Det kan därför vara av intresse att analysera hur olika partipolitiska preferenser hänger samman med åsikter kring skatter. Eftersom vissa partier stöds av en liten del av väljarkåren, samt det faktum att en stor andel av de svarande inte uppgav någon speciell preferens, har det varit nöd-

vändigt att klassificera partierna i tre grupper. I 'vänster' ingår socialdemokraterna och vänsterpartiet. Beteckningen 'mitten' anger sympatisörer till centerpartiet, folkpartiet, kristdemokraterna och miljöpartiet. 'Höger' står för moderaterna.

I *Tabell 2* redovisas gruppmedelvärden för legitim skatt. Det allmänna intrycket från tabellen är att skillnader mellan grupper existerar men att de i många fall inte är speciellt påtagliga. I likhet med föregående tabell framträder attitydskillnader mer tydligt när det gäller höga inkomster.

Klasstillhörigheten uppvisar ett intressant mönster. När det gäller skatten på låga inkomster råder stor enighet förutom bland de högre tjänstemännen som förordar högre skatt jämfört med övriga grupper. När inkomsten stiger tenderar grupperna att formera sig efter ett spegelvänt mönster. Fördelningsprofilen på den legitima inkomstskatten är med andra ord mindre progressiv bland de högre tjänstemännen jämfört med andra grupper i allmänhet och de facklärdas arbetarna i synnerhet.

Utbildning visar ett likartat samband som klass. Bland dem med enbart grundskola stiger den legitima skatten från 22 procent till knappt 44 procent. Universitetsutbildade å andra sidan anser att den bör variera mellan 24,7 procent och 39,5 procent.

Gruppskillnader baserade på kön, sektor och arbetsmarknadsstatus förefaller vara relativt små. Man kan notera att kvinnor generellt förespråkar lägre skatter jämfört med män samt att de inom offentlig sektor förordar högre skatter för höginkomsttagare jämfört med de privatanställda.

Ålder visar sig ha betydelse för åsikter rörande skattenivåer. En jämförelse mellan den yngsta åldersgruppen och de äldsta grupperna visar att markanta åsiktsskillnader föreligger när det gäller fördelningsprofilen. Medan skillnaden i legitim skatt

för de lägsta och högsta inkomstskikten är drygt 11 procentenheter bland de yngsta, anser de som är över 60 år att skillnaden bör vara knappt 21 procentenheter.

Skillnader i attityder kring skatternas fördelning och nivå följer alltså främst social klass och åldersmässiga skiljelinjer. De preferenser som unga medborgare, högre tjänstemän och egna företagare ger uttryck för visar sig vara betydligt mindre progressiva i jämförelse med äldre människor, arbetare och lägre tjänstemän.

Slutligen analyseras sambanden mellan politiska partipreferenser och åsikter kring legitima skattenivåer. Inte helt oväntat förordar de med vänstersympatier högre skatter än moderata anhängare. Mer oväntat är kanske att skillnaderna inte är mer framträdande ifråga om nivån på skatter för inkomster motsvarande 13 000 kr respektive 26 000 kr. När vi tar steget upp till det högsta inkomstskiktet framträder skiljelinjerna desto tydligare. Där vänstersympatisörer anser att drygt 45 procent av en inkomst på 52 000 kr bör gå till skatt menar moderata väljare att knappt 37 procent är en passande nivå.

De motsättningar kring skatter som föreligger mellan de politiska partierna, främst mellan socialdemokraterna och moderaterna, återspeglas till viss del även bland väljarna. Väljare på vänsterkanten förespråkar både en mer progressiv fördelning av skatterna och ett högre skatteuttag jämfört med borgerliga väljare i allmänhet och moderata sympatisörer i synnerhet.⁴

⁴Multivariata analyser av sambanden mellan ovanstående bakgrundsvariabler och åsikter rörande inkomstskattens nivå och fördelning ger i huvudsak likartade resultat som de i *Tabell 2*. Det bör dock nämnas att betydelsen av utbildning reduceras markant i en multivariat analys (tabeller kan erhållas från författaren).

Slutsatser

De förändringar i skatte- och välfärdssystemen som genomförts under de senaste åren har bidragit till en intensiv debatt kring omfattningen av välfärdsstatens åtaganden. Synpunkter, främst negativa, på skatterna och deras konsekvenser har intagit en framskjuten placering. Hur ställer sig då medborgarna till inkomstskatten? Finns det något fog för hypoteser om en annalkande skattereform? Går det att härleda skattemissnöjet till några speciella grupper?

Om vi börjar med att relatera de observerade legitima skattenivåerna till de faktiska skatteuttagen, indikerar data att stödet för de svenska inkomstskatterna samt en progressiv skatteskala är relativt utbrett. Allt sammantaget förefaller därmed det empiriska stödet för antaganden om ett omfattande missnöje med inkomstskatten bland befolkningen vara svagt. Samtidigt skall det inte förnekas att det finns ett påtagligt stöd bland samtliga grupper för lägre skatter på låga inkomster. Här synes skillnaden mellan de faktiska och legitima nivåerna vara relativt påfallande (SCB [1996]).

Samtidigt som den legitima skattenivån för låga inkomster kännetecknas av marginella skillnader mellan olika grupper, präglas opinionen av mer markerade konflikter när det gäller skatter på höga inkomster och progressiviteten i skattesystemet. Efter vilka skiljelinjer är dessa strukturerade? Låt oss relatera de observerade attitydmönstren till de tidigare presenterade argumenten rörande dominerande konfliktlinjer i samhället.

För argument som betonar 'alternativa' konfliktlinjer strukturerade efter kön och sektor är det empiriska stödet inte helt övertygande. Visserligen kan signifikanta skillnader mellan män och kvinnor konstateras ifråga om skattenivåer, men sambanden går inte i den förväntade riktningen eftersom män genomgående tenderar att förordna något högre skattenivåer än

kvinnor. Beträffande progressiviteten skiljer sig inte män och kvinnor ifrån varandra.

Argument rörande sektorsskillnader får ett visst stöd då förväntade olikheter i synen på skatternas fördelning i viss mån infrias. Däremot förefaller inte anställda i privat sektor vara mer benägna att förordna generella skattesänkningar jämfört med offentliganställda. Allt sammantaget tycks dock skillnaderna mellan privat och offentligt anställda vara påtagligt mindre än vad man skulle kunna förvänta sig utifrån de tidigare refererade teoretiska utgångspunkterna.

Vidare visar det sig att arbetsmarknadsstatus inte har någon större inverkan på attityder rörande skatternas nivå och fördelning. Hög arbetslöshet och nedskärningar i välfärdsprogram har tydligen inte framkallat urskiljbara åsiktsskillnader mellan förvärvsarbetande och dem som befinner sig utanför arbetsmarknaden.

Ålder visar sig vara en mer relevant skiljelinje, där önskemål om skattesänkningar och minskad progressivitet främst förespråkas av de yngsta. Den fördelning och skattenivå som anses legitim bland äldre skiljer sig radikalt åt från dem som de yngre ger uttryck för. Om detta mönster är ett tecken på en grundläggande värderingsskillnad mellan yngre och äldre generationer eller om det är fråga om livscykeleffekter, kan inte avgöras av tillgängliga data.

Om det emellertid skulle visa sig att de observerade attityderna är en yttring av en relativt stabil och djupgående värderingsförändring kan den svenska välfärdsstaten komma att ställas inför nya utmaningar i framtiden. En framväxande skara av mer skattesänkingsbenägna medborgare skulle kunna resultera i mer markerade krav på skattepolitiska förändringar, där omfördelade ambitioner får stå tillbaka mot generella krav på skattesänkningar. Huruvida denna spekulation har fog för sig eller inte, kan förhoppningsvis besvaras i framtida analyser som innefat-

tar data under en längre tidsperiod. I avvakten på ytterligare data torde mer klarhet i frågan uppnås genom en ingående analys av relationerna mellan attityder till skatter och andra välfärdspolitiska områden.⁵

Argument som förespråkar klassrelaterade skiljelinjer får ett visst empiriskt stöd, eftersom skilda klasspositioner tenderar att ge upphov till olika preferenser ifråga om skatternas nivå och fördelningsprofil. De som är välvilligt inställda till minskade skatter på höga inkomster samt en mindre progressiv skatteskala, finner vi företrädesvis bland högre tjänstemän och egna företagare. Arbetare, i synnerhet de facklärd, samt lägre tjänstemän intar den motsatta positionen.

I viss utsträckning reflekteras dessa klassbaserade konflikter i de attitydskillnader som föreligger mellan väljare på vänsterkanten och de borgerliga partiernas, främst då moderaternas väljarkår. Resultaten pekar därmed på att åsikter kring legitima skattenivåer för höga inkomster och progressivitet till viss del tenderar att hänga samman med klassmässiga faktorer. Huruvida detta, samt att den opinion som är positivt inställd till sänkta skatter på låga inkomster är relativt utbredd och fri från konflikter, kan komma att påverka organiserade intressens strategier på skattepolitikens område får framtiden utvisa.⁶ Men mot bakgrund av dessa resultat är det kanske inte så märkligt att de organisationer och partier som önskar sänkta skatter främst talar om lägre skatter för låg- och medelinkomsttagare.

Referenser

Borchorst, A & Siim, B, [1987], "Women and the Advanced Welfare State – A New Kind of Patriarchal Power?", i Showstack Sassoon, A (red), *Women and the State*, Hutchinson, London.

- Buchanan, J, [1975], "The Political Economy of the Welfare State", i Buchanan, J & Tollison, R, D (red), *The Theory of Public Choice II*, University of Michigan Press, Ann Arbor.
- Dunleavy, P, [1991], *Democracy, Bureaucracy & Public Choice*, Harvester Wheatsheaf, London.
- Edlund, J, [1998], "Public Attitudes Towards Taxation: Sweden 1981–1997", Stencil, Umeå universitet, sociologiska institutionen.
- Erikson, R & Goldthorpe, J, H, [1992], *The Constant Flux*, Clarendon Press, Oxford.
- Esping-Andersen, G, [1985], *Politics Against Markets: The Social Democratic Road to Power*, Princeton University Press, Princeton.
- Esping-Andersen, G, [1990], *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Polity Press, Cambridge.
- Hadenius, A, [1986], *A Crisis of the Welfare State?*, Almqvist & Wiksell international, Stockholm.
- Hernes, H, [1987], "Women and the Welfare State: the Transition from Private to Public Dependence", i Showstack Sassoon, A (red), *Women and the State*, Hutchinson, London.
- Hjerm, M & Svallfors, S, [1997], *Åsikter om politiken och den offentliga sektorn*. Kodbok för maskinläsbar datafil, Umeå universitet, Sociologiska institutionen.
- Hjerm, M & Svallfors, S, [1998], *Åsikter om skatter och offentliga sektorn*. Kodbok för maskinläsbar datafil, Umeå universitet, Sociologiska institutionen.

⁵I den mån annan forskning kring välfärdsstatliga attityder under nittiotalet berör ålderskillnader, tycks resultaten vara långt ifrån entydiga. I vissa fall tenderar de yngre att inta en mer kritisk hållning till välfärdsstaten, i andra fall är ålderskillnaderna i stort sett obefintliga (Svallfors [1996], Edlund [1998]).

⁶Det kan dock vara värt att notera att den moderata kritiken av välfärdsstaten under 1990-talet alltmer kommit att fokusera på skatter och kostnader i tämligen klasslösa termer. Bilden av en "rättslös välfärds klient" har ersatts av en "skattebetalare" (Svallfors [1996, s 171]).

- Hoel, M & Knutsen, O, [1989], "Social Class, Gender and Sector Employment as Political Cleavages in Scandinavia", *Acta Sociologica*, årg 32, s 181–201.
- Inglehart, R, [1990], *Culture Shift in Advanced Industrial Society*, Princeton University Press, Princeton.
- Inglehart, R, [1997], *Modernization and Post-modernization*, Princeton University Press, Princeton.
- Korpi, W, [1983], *The Democratic Class Struggle*, Routledge and Kegan Paul, London.
- Matheson, G, [1993], *The Decommodified in a Commodified World*. Unpublished PhD Thesis, University of New England, Armidale.
- SCB, [1982], Socio-ekonomisk indelning (SEI). Meddelanden i samordningsfrågor 1982:4, Statistiska Centralbyrån, Stockholm.
- SCB, [1996], *Skatter, inkomster och avgifter*. En översikt 1996, Statistiska Centralbyrån, Stockholm.
- Sears, D & Citrin, J, [1985], *Tax Revolt. Something for Nothing in California. Enlarged Edition*, Harvard University Press, Cambridge.
- Siaroff, A, [1994], "Work, Welfare and Gender Equality: A New Typology", i Sainsbury, D (red), *Gendering Welfare States*, Sage, London.
- Svallfors, S, [1996], *Välfärdsstatens moraliska ekonomi*, Boréa, Umeå.
- Appendix 1 Ett urval av debattartiklar kring skatter*
- Dagens Industri* [1997-09-11].
Dagens Industri [1997-11-20].
Dagens Industri [1998-05-14].
Dagens Nyheter [1996-07-19].
Dagens Nyheter [1996-11-07].
Dagens Nyheter [1997-04-01].
Dagens Nyheter [1997-04-24].
Dagens Nyheter [1997-09-15].
Dagens Nyheter [1998-05-18].
Dagens Nyheter [1998-05-27].
Dagens Nyheter [1998-05-31].
Dagens Nyheter [1998-06-11].
Expressen [1997-03-25].
Expressen [1998-05-01].
LO-Tidningen [1997-11-28].
Pockettidningen R [1998] årg 28, nr 1.
Svenska Dagbladet [1998-05-06].